

**T.C.
GÜMRÜK VE TİCARET BAKANLIĞI
KOOPERATİFÇİLİK GENEL MÜDÜRLÜĞÜ**

**2012 YILI
FINDIK RAPORU**

OCAK 2013, ANKARA

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
I - GİRİŞ	3
II - ÜRETİM	
A- Dünya Üretimi	4
B- Türkiye Üretimi	6
III - TÜKETİM	
A- Dünya Tüketimi	9
B- Türkiye Tüketimi	9
IV - İHRACAT	
A- Dünya İhracatı	10
B- Türkiye İhracatı	11
V - FİYATLAR	
A- İhraç Fiyatları	12
B- Alım Fiyatları	13
C- Borsa Fiyatları	15
VI - FINDIK İŞLEME SANAYİ	15
VII - UYGULANAN POLİTİKALAR	
A- Türkiye’de Uygulanan Politikalar	
1- Dikim Alanlarına İlişkin Politikalar	16
2- Müdahale Alımları	19
3- TMO Dönemi Politikaları	20
4- Fındık Stratejisi	21
B- Avrupa Birliği’nde Destekleme Sistemi	22
VII - SEKTÖRÜN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	23

1. GİRİŞ

Fındık, Fagales takımının Betulaceae familyasının Coryleae alt familyasının, Corylus cinsine girer. Meyvecilik bakımından önemli olan ve ekonomik olarak kültürü yapılan türler, Corylus Avellane L. (Adi fındık), Corylus Colurna L. (Türk fındığı) ve Corylus Maxima Mill. (Lambert fındığı) dır. Ayrıca çeşitli türlerin melezleri önem kazanmaktadır.

Ülkemiz ekonomisinde oldukça önemli bir yeri olan fındık başta Giresun, Ordu, Trabzon ve Rize olmak üzere Karadeniz'e kıyısı olan hemen her ilde yetiştirilmektedir. Fındığın ilk defa Giresun'da kültüre alındığını belirten kaynaklar vardır.

Fındık meyvesi yemiş olarak tüketildiği gibi pastacılıkta, helvacılıkta tatlıcılıkta ve özellikle çikolata endüstrisinde geniş ölçüde kullanılmaktadır.

Fındık, dünyada belirli bölge ve coğrafi alanların yaşam tarzıyla özdeşleşen, o bölgelerde yaşayan insanların kültürü, sosyal ve ekonomik yapısı üzerinde derin izler oluşturan nadir ürünlerden birisidir.

Türkiye dünyanın en önemli fındık üretici ülkesi olup, dünya fındık üretiminin yaklaşık %75'i, ülkemiz tarafından gerçekleştirilmektedir. Ülkemiz Karadeniz Bölgesi fındık üretimi bakımından elverişli ekolojik şartlara sahiptir.

Ülkemiz ekonomisinde önemli bir yeri olan fındık, yoğun olarak Karadeniz Bölgesinde olmak üzere ülkemizin 34 ilinde üretilmektedir. Fındık yetiştiriciliği aile işletmeciliği şeklinde yapılmaktadır. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı verilerine göre, ekonomik olarak 395 bin aile yaklaşık 690 bin hektar alanda fındık üretimiyle uğraşmaktadır.

Tarımsal ürün ihracatımızda yaklaşık % 15- 20'lik payı olan fındığın en önemli özelliklerinden birisi, ülkemize getirdiği döviz girdisinin tamamını milli kaynaklardan sağlamasıdır.

Tam üyelik sürecinde olduğumuz Avrupa Birliği gibi gelişmiş ülkelerde kırsal kalkınma kavramı giderek önemini arttıran en önemli konular arasında yer almaktadır. Kırsal yaşamın sürdürülmesi ve kırsal nüfusun yerinde istihdamı ülkemiz için de son derece önemlidir. Göç olgusunun yarattığı çarpık kentleşme ve gelir dağılımındaki eşitsizliğin yarattığı sosyal sorunlar, kırsal kalkınma politikaları ile çözümlenebilecektir. Bu yönüyle fındık dışında bir alternatif üretim imkanı görülmeyen, arazi yapısı nedeniyle hayat şartlarının zor olduğu Karadeniz coğrafyasında, kırsal yaşamın sürdürülebilir kılınmasında ve göçün önlenmesinde fındık ürünü yegane araç olarak kendini göstermektedir.

Öte yandan, ülke kaynaklarının ekonomik olarak değerlendirilmesi amacıyla kırsal yaşamın sürdürülebilirliğinin yanı sıra tarım topraklarının korunması da göz önünde tutulması gereken önemli bir husustur. Bu yönüyle fındık yetiştiriciliği yapılan bölgelerin eğimli ve yağış alan topraklar olduğu düşünüldüğünde fındık, erozyonla mücadelede de önemli bir araçtır.

Bu nedenle fındık, bölge ekonomisinin temel unsuru olmakla beraber yalnız iktisadi olarak değil, aynı zamanda sosyolojik olarak da ele alınması gereken bir üründür.

2. ÜRETİM**2.1. DÜNYA ÜRETİMİ**

Fındık bademden sonra dünyada en yaygın yetiştiriciliği yapılan sert kabuklu meyvedir. Fındığın kültür çeşitleri; Türkiye, İtalya, İspanya, ABD, Gürcistan, Azerbaycan, Çin, İran, Şili, Avustralya ve Fransa'da yetiştirilmektedir. Bu ülkelerin yanı sıra Polonya, Yunanistan, Belarus, Hırvatistan, Tacikistan, Özbekistan, Rusya Federasyonu, Kırgızistan, Portekiz, Beyaz Rusya, Moldova, Tacikistan, Ukrayna, Tunus, Slovenya, Slovakya, Moldova, Suriye, Kıbrıs, Arjantin, Avusturya, Estonya, Yeni Zelanda, Romanya ve Kamerun gibi ülkelerde de az da olsa fındık üretilmekte ve üretimin artırılmasına yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Dünya fındık üretimi, 1960'lı yıllarda yaklaşık 250 bin ton civarında iken, son yıllarda bir milyon tona yaklaşmıştır.

DÜNYA FINDIK ÜRETİMİ (TON)								
ÜLKELER	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13 **
TÜRKİYE*	530.000	661.000	530.000	800.791	500.000	600.000	430.000	660.000
İTALYA	65.000	138.000	95.000	125.000	85.000	87.200	140.000	80.000
A.B.D.	25.400	39.010	33.570	36.280	42.600	24.500	35.000	38.000
AZERBAYCAN	27.986	25.000	30.800	40.000	30.000	25.000	55.000	27.000
GÜRCİSTAN	16.393	14.000	25.000	35.000	27.000	40.000	30.000	25.000
İSPANYA	20.000	28.000	18.000	26.000	18.000	20.000	22.000	17.000
DİĞER	47.876	52.244	48.880	5.900	20.000	27.000	27.000	18.000
TOPLAM	732.655	957.254	781.250	1.068.971	722.600	823.700	739.000	865.000

Kaynak: INC, *Türkiye verileri TÜİK'ten alınmıştır. ** 2012 AB Fındık Danışma Toplantısı

Dünya fındık üretiminin ortalama % 70'ini gerçekleştiren Türkiye'yi sırasıyla İtalya, ABD, Kafkas Ülkeleri (Azerbaycan+Gürcistan), İspanya izlemektedir. AB (27)'nin payı ise % 17'dir. Tablodan da görüleceği üzere Gürcistan ve Azerbaycan'ın üretimi son yıllarda önemli oranda artış göstermektedir. Diğer Ülkeler arasında yer alan Çin, Şili, Avustralya ve İran'ın üretimi de istatistik olarak anlamlıdır.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011****
Türkiye*	584.000	620.000	632.000	640.000	648.000	688.000	696.964
İtalya	67.743	69.685	72.314	71.050	70.526	55.904	69.000
İspanya	20.343	19.937	16.802	15.411	13.500	13.800	20.000
ABD	11.453	11.453	11.574	11.493	11.614	11.736	11.800
Gürcistan	9.000	13.000	12.000	10.000	12.000	15.000	22.000
Azerbaycan	18.228	17.379	19.994	21.577	22.193	22.691	20.000
İran	19.478	19.500	19.735	19.800	20.000	21.000	20.000
Çin	4.741	8.500	9.000	8.804	10.500	10.300	9.000
Diğer**	32.500	33.500	32.500	32.500	33.000	34.900	35.100
TOPLAM**	760.400	798.200	808.900	830.635	841.333	873.331	903.864

Kaynak: FAOSTAT, *Türkiye verileri, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı

** Türkiye verileri FAO kaynaklarından farklı olduğundan (örn: 2010 yılı 432 bin ha) diğer ülkeler ve dünya toplamı iki veriye göre ayrı hesaplanmıştır.

*** 2012 AB Fındık Danışma Toplantısı

2011 yılında dünya genelinde 903.864 hektarlık bir alanda fındık üretimi yapıldığı tahmin edilmektedir. Türkiye’de yaklaşık 697 bin hektar alanda fındık üretimi yapılmakta olup, dünya fındık üretim alanlarının % 77’si ülkemizde bulunmaktadır. Türkiye’yi %8’lik payla İtalya takip etmektedir. Diğer ülkeler arasında İtalya’yı sırasıyla Gürcistan, Azerbaycan, İspanya ve ABD takip etmektedir.

Başlıca üretici ülkelerin fındık üretimleri ile ilgili bilgiler aşağıda belirtilmiştir.

2.1.1. İTALYA: Yaklaşık 70.000 ha alanda ortalama 100.000 ton/yıl üretimi ile Türkiye’den sonra ikinci büyük fındık üreticisidir. Dünya üretiminden aldığı pay yaklaşık %10 civarındadır.

Üretimi yıllara göre değişmekle birlikte kendi iç tüketimini karşılamaktadır. Buna karşılık ülkemizden ithalat yaparak reeksport yapmaktadır.

Bu ülkede fındık üretiminin %96’sı dört bölgede yapılmaktadır. Bu bölgeler; Piedmont (%11,6), Lazio (%26,8), Campania (%33,9) ve Sicilya (%23,6)’dır. Bakteriyel yanıklık fındık üretim alanlarında ciddi bir problem olarak görülmektedir.

İtalya kabuk rengi güzel ve gösterişli iri çeşitte çerezlik fındık üretimi yapmaktadır. Fındık hasadı Ağustos ayında başlamakta ve 15 gün içinde piyasaya ulaşmaktadır.

2.1.2. A.B.D: Yaklaşık 12.000 ha alanda ortalama 35.000 ton/yıl üretimi ile İtalya’dan sonra üçüncü büyük fındık üreticisidir. Dünya üretiminden aldığı pay yaklaşık % 3 civarındadır.

Fındık üretim bölgeleri Oregon ve Washington olup, üretimin %99’u Oregon’da yapılmaktadır. Oregon’da Willamette Vadisinde yaklaşık 12.000 ha alanda tarımı yapılan fındığın yaklaşık %77’si Barcelona, geriye kalanlar ise Ennis ve Casina çeşitleri ile küçük bir alanda ABD’de geliştirilen Willamette çeşitleridir.

ABD’de tek gövdeli bitki (ağaç formunda) ile üretim yapılmakta, hasat ve diğer kültürel işlemlerde yoğun bir şekilde mekanizasyon kullanılmaktadır. Hasat genellikle Ekim ayının ilk haftasında başlamakta, ürünün kurutulma işlemi hasattan sonra kısa sürede yapılmaktadır. Yere düşen fındıklar makine ile toplanıp hasat edildikten sonra, sıcak hava üfleme sistemi kullanılarak kurutulmaktadır.

ABD fındık üreticilerinin, dalların uçtan geriye doğru kuruması şeklinde ortaya çıkan hastalık nedeniyle bugüne kadar karşılaştıkları problemler, ABD Oregon eyaletinde 2000 dönümlük bir araştırma enstitüsünde 35 yıldır sürdürülen ıslah çalışmaları sonucunda %100 dayanıklı çeşitlerin geliştirilmesi suretiyle çözülmüştür. Yüzbinlerce fidan doku kültürü yöntemiyle çoğaltılmış olup, 10 yıl sonra bu fidanların ürüne yatması sonucunda ABD’nin fındık üretiminde ülkemizin en önemli rakibi olması beklenmektedir.

2.1.3. İSPANYA: Önemli fındık üreticisi ülkeler arasındadır. Dünya üretimindeki yerini son yıllarda ABD’ye kaptırmıştır. Üretim alanlarında son 20 yıllık bir dönemde artış olmamış 20.000 ha kadar olan üretim alanında ortalama 20.000 ton/yıl üretim gerçekleştirilmektedir.

Üretim alanlarının %85’i (17.000 ha) Tarragna Bölgesinde olup, plantasyonların %80’i Negret çeşidinden oluşmaktadır. Fındık üretim alanlarının ve üretim miktarının gelişmemesinin en büyük sebebi, Türkiye’de üretilen fındıklar karşısında fiyat itibari ile

rekabet edememesidir. Tarragona Bölgesi dışında Reus yakınlarında da fındık yetiştirilmektedir. Bu ülkede İtalya gibi iri, gösterişli fındık üretmektedir.

2.1.4. DİĞER ÜRETİCİ ÜLKELER

Son yıllarda Gürcistan ve Azerbaycan'da üretimin dünyada nihai mamullerinde fındık kullanılan ve bu alanlarda tekel oluşturan büyük firmalar tarafından desteklendiği yolunda bilgiler alınmaktadır. Azerbaycan ve Gürcistan gibi rakip ülkelerde Fındık Tanıtım Grubu tarafından yaptırılan araştırmalar sonucunda elde edilen veriler, resmi verilerden farklılık arz etmekte, Gürcistan'da 2004 yılında 5 bin hektar olan fındık üretim alanlarının 2010 yılında 23,800 hektara yükseldiği, potansiyelin ise Gürcistan'da 85 bin Azerbaycan'da ise 25 bin hektar olduğu belirtilmektedir.

Ülkemizde arzda dalgalanmalara bağlı olarak fiyatta meydana gelen istikrarsızlık nedeniyle oluşan güvensizlik sonucunda önemli alıcı firmalar, özellikle güney yarımkürede yer alan Arjantin ve Şili gibi ülkelerde, fındık üretimi yapılması için özendirici ve teşvik edici faaliyetlerde bulunmakta olup, halen adı geçen ülkelerde ürün alınacak konuma geldiği, fındık üretim alanlarının toplam büyüklüğünün 10.000 ha seviyelerine geldiği tahmin edilmektedir.

2.2. TÜRKİYE ÜRETİMİ

Ülkemizde fındık üretimi genel olarak Karadeniz Bölgesinde gerçekleştirilmektedir. Ülkemiz, yıllık ortalama 600,000 tonluk fındık üretimi ile dünya üretiminin yaklaşık % 70'ini sağlamaktadır.

TÜRKİYE'DE FINDIK ÜRETİM ALANI VE ÜRETİM DURUMU			
Yıllar	Üretim Alanı (Ha)	Üretim (Ton)	Verim (Ka/da)
2001	555.000	625.000	113
2002	560.000	600.000	107
2003	600.000	480.000	80
2004	650.000	350.000	54
2005	655.000	530.000	81
2006	666.226	661.000	99
2007	663.817	530.000	80
2008	663.192	800.791	121
2009	642.866	500.000	78
2010	667.865	600.000	90
2011	696.964	430.000	62
2012	696.964	660.000	94

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı verilerine göre, 2011 yılında Çiftçi Kayıt Sistemine (ÇKS) kayıtlı 521.391 hektar alanda 376.203 üretici bulunmaktadır. Sistem dışında 175 bin hektar (45.500 ha 2-B) olmak üzere toplam 697 bin hektar alanda fındık tarımı yapıldığı tahmin edilmektedir. Fındık dikim alanları konusunda değişik kurum/kuruluşların tahminlerinde farklılıklar olsa da dikim alanlarının 650-700 bin hektar arasında olduğu anlaşılmaktadır.

Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü'nün koordinasyonunda Fındık Tanıtım Grubu tarafından ülkemizdeki fındık alanlarının tespitine yönelik olarak Coğrafi Bilgi Sistemleri (uzaktan algılama) kullanılarak gerçekleştirilen proje verilerine baktığımızda, ülkemizdeki fındık dikim alanlarının kesin olmamakla birlikte 691 bin hektar civarında olduğu tespit edilmiştir. Fındık üreten diğer iller olan Sinop, Rize, Artvin, Kastamonu, Bartın, Kocaeli ilerinde dikim alanlarının uydu ile belirlenmesi projesi henüz yaptırılmamış olup, bu illerde idari kayıtlar toplama dahil edilmiştir.

İL BAZINDA TÜRKİYE FINDIK DİKİM ALANLARI (Ha)									
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009-2010
Giresun	96.407	97.587	97.888	106.341	106.341	101.221	101.265	101.350	117.800
Ordu	171.003	180.672	191.434	210.163	210.162	210.624	212.566	212.566	226.903
Samsun (+Sinop)	63.237	66.083	67.771	83.485	87.716	89.028	92.148	92.148	99.125
Trabzon	49.846	49.846	49.846	50.328	50.328	50.328	50.328	52.960	59.036
Rize	2.051	2.051	2.051	2.051	2.051	2.051	2.051	2.051	3.565
Artvin	4.573	3.780	3.658	3.658	3.658	3.658	13.421	13.421	12.580
Düzce	61.718	61.670	61.593	61.593	61.593	62.729	62.735	62.696	58.878
Adapazarı (+Kocaeli)	75.598	75.598	75.479	75.434	77.621	77.767	76.847	76.847	80.190
Zonguldak (+Bartın +Kastamonu)	22.019	22.019	22.071	22.422	29.530	32.392	34.777	34.777	32.942
Toplam	546.452	559.306	571.791	614.993	629.000	629.798	646.138	648.816	691.019

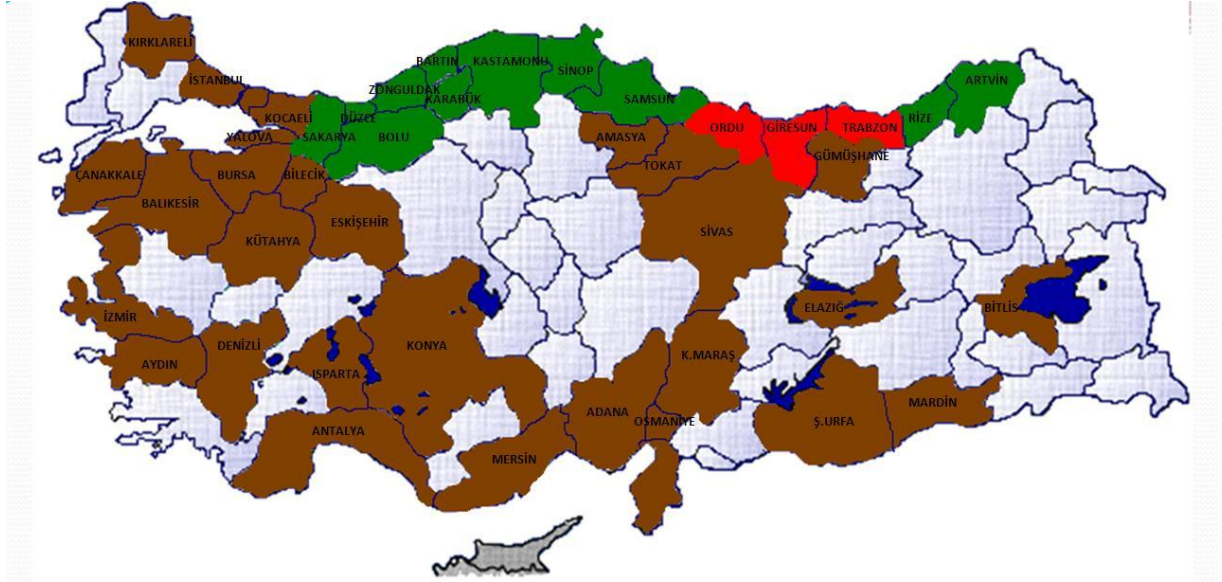
Kaynak: Giresun Ticaret Borsası

BM Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) verilerine göre, dünya fındık üretim alanları açısından en büyük pay ülkemize aittir. Dünya fındık üretim alanları içerisindeki payımız yaklaşık % 70 seviyelerinde olup, ikinci sıradaki İtalya'da ise bu oran % 10 seviyelerindedir.

Resmi kayıtlara göre 2000 yılında 540 bin hektar olan fındık ekim alanları, 2009 yılında 691 bin hektara ulaşarak 2000 yılına oranla % 28'lik bir artış yaşanmıştır. Üretimin yaklaşık % 60-70'lik bir kısmı Doğu Karadeniz Bölgesi'nde, % 30-40'lik kısmı ise Batı Karadeniz Bölgesi'nde gerçekleştirilmektedir.

Fındık tarımı yapılan bölgeler üç gruba ayrılmaktadır.

- I. Standart Bölge: Ordu, Giresun, Trabzon, Rize ve Artvin,
- II. Standart Bölge: Samsun, Sinop, Kastamonu, Zonguldak, Bolu, Düzce, Bartın, Sakarya ve Kocaeli
- Çerezlik Bölge: Başta İstanbul ve Bursa olmak üzere 25 kadar ilimizi kapsamaktadır.

I. Standart Bölge; Bu bölgeyi eski fındık üretim bölgesi olarak nitelemek mümkündür. Halen burada dekara verim düşük ve yıllık verim dalgalanmaları yöre olarak daha fazladır. Bu bölgede Giresun, diğer illerden daha iyi kalitede meyve yetiştirmekte ise de, bu kalite farkı satış fiyatlarında değişiklik oluşturacak kadar önemli değildir.

II. Standart Bölge; Bu bölgede denize paralel yüksek dağlar bulunmadığından yetiştirme alanı iç bölgelere kadar ilerlemiştir. Doğu Karadeniz Bölgesine göre Akçakoca Bölgesinde fındık yetiştirilmesine yaklaşık 50 yıl önce başlanmıştır. II. Standart Bölgeyi çoğunlukla yeni fındık alanları kapsamaktadır. Fındık bahçeleri genellikle teknik esaslara göre kurulmaktadır. Bu alanlarda toprak daha az meyilli ve derin olduğundan verim yüksek olmakta, bu nedenle üretim alanları genişlemektedir.

III. Çerezlik Bölge; Çerezlik Bölgeyi oluşturan iller yurdun çeşitli yerlerine yayılmışlardır. Bu bölgede yetiştirilen fındıkların dış ticaretimiz açısından pek fazla değeri bulunmamaktadır. Üretildikleri yer ya da çevresindeki illerde çerezlik olarak kullanılmaktadır.

1963 yılından sonra uygulanan Devlet destekli taban fiyat uygulamasının cazibesi, fındık tarımının nispeten kolay olması ve çok eğilimli arazilerde de yetiştirilebilmesi nedeniyle fındık dikim alanları, Giresun, Ordu, Trabzon gibi birinci ekolojik saha dışındaki Samsun, Düzce, Adapazarı, Kocaeli, gibi diğer bölgelerde de genişlemeye başlayarak, ormanların, taban arazilerdeki sebze ve tarla ürünlerinin yerini almıştır.

BÖLGELERE GÖRE TÜRKİYE FINDIK ÜRETİM ALANLARI

Yıllar	Akçakoca Bölgesi		Ordu Bölgesi		Giresun Bölgesi		Trabzon Bölgesi		Genel Toplam	
	Hektar	Endeks	Hektar	Endeks	Hektar	Endeks	Hektar	Endeks	Hektar	Endeks
1983	86.500	100,00	150.000	100,00	100.000	100,00	50.000	100,000	400.000	100,00
1983-1988	107.500	124,28	152.000	101,33	100.000	100,00	50.000	101,000	410.000	102,50
1988-1993	127.000	146,82	165.000	110,00	99.500	99,50	53.500	105,940	445.000	112,25
1993-1998	149.000	172,25	200.000	133,33	99.500	99,50	56.500	113,000	505.000	126,25
1998-2003	163.100	188,55	229.000	152,67	100.500	100,50	58.900	117,800	551.500	137,87
2005	172.000	195,36	245.000	163,33	103.000	103,00	64.000	128,000	584.000	146,00
2010	190.000	219,65	292.000	194,66	110.000	110,00	68.000	136,000	660.000	165,00

Kaynak: Fiskobirlik

Fiskobirlik verilerine göre, 1983 yılında 2844 sayılı Fındık Üretim Planlanması ve Dikim Alanlarının Belirlenmesi Hakkında Kanun'un yayımlanmasına rağmen, aradan geçen 27 yıllık sürede fındık dikim alanları Akçakoca Bölgesinde %120, Ordu Bölgesinde %95, Giresun Bölgesinde %10, Trabzon Bölgesinde %36, Ülke genelinde ise %65 oranında artış göstermiştir.

Fındık dikim alanlarının doğal ekolojisinden uzaklaşmasında, verim ve maliyet farklılıklarının rolü büyüktür. Özellikle Düzce ve Adapazarı bölgesinde yoğunlaşan yeni plantasyonlar, fındığın gerçek ekolojisi olarak tanımlanan 1. Standart bölgedeki daha yaşlı fındık ocaklarına göre 2-3 kat daha fazla verim sağlamaktadır.

Üretim maliyetleri içinde girdi maliyetlerinin payı sınırlı olup; en büyük payı hasat (toplama) masrafları oluşturmaktadır. Eğimli arazilerde üretim yapılan ve daha yaşlı fındık ocaklarının bulunduğu doğu bölgesi ile eğimsiz, taban arazilerde, yeni fındıklıklarda üretim yapılan batı bölgesi arasında verimde görülen farklılık, birim alandan elde edilen ürün için üretim maliyetlerinin farklılaşması sonucunu doğurmaktadır.

3. TÜKETİM

3.1. DÜNYA TÜKETİMİ

Dünyada fındık tüketiminin tamamına yakın kısmı (% 91) Avrupa Birliği ve diğer Avrupa ülkeleri tarafından gerçekleştirilmekte ve büyük ölçüde (% 80'i) çikolata ve şekerleme sanayinde ham madde olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle fındığa olan talep artışı da çikolata ve şekerleme sanayinin büyümesine ve bu sanayide fındığın tercih edilmesine bağlıdır.

Kesin rakamlar mevcut olmamakla birlikte, önemli üretici ülkelerin ellerinde kalan stok miktarları veri alınarak yapılan hesaplamalara göre dünyada toplam fındık tüketiminin 750-850,000 ton civarında olduğu tahmin edilmektedir.

3.2. TÜRKİYE TÜKETİMİ

Dünya fındık üretiminde ilk sırada yer alan ülkemiz fındık tüketiminde oldukça düşük düzeyde kalmaktadır. Ülkemizde yılda 80 bin ton civarında fındık tüketilmektedir. Antep fıstığı, badem, ceviz ve kestane gibi ikame ürünlerin çok olması, tüketimi artırmaya yönelik çalışmaların yetersizliği, fındığın kullanım alanlarının yaygınlaştırılmaması, halkın alım gücünün yetersizliği gibi birçok faktörler iç fındık tüketiminin artışını olumsuz yönde etkilemektedir. Günümüzde üretilen fındığın sadece % 11-12'lik kısmı iç pazarda tüketilmekte ve kişi başına yıllık tüketim miktarı da 500 - 600 gr civarında kalmaktadır.

Fındığın yurt içindeki tüketiminin ve ihracatının artırılması amacıyla Ekonomi Bakanlığı koordinasyonunda Fındık Tanıtım Grubu oluşturulmuştur. Sürdürülen reklam ve tanıtım faaliyetleri ile tüketim miktarının artması beklenmektedir.

Dünyada fındık tüketiminin tamamına yakın kısmı (% 91), Avrupa Birliği ve diğer Avrupa ülkeleri tarafından gerçekleştirilmekte ve büyük ölçüde (% 80'i) çikolata ve şekerleme sanayinde ham madde olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle fındığa olan talep artışı da çikolata ve şekerleme sanayinin büyümesine ve bu sanayide fındığın tercih edilmesine bağlıdır.

Kesin rakamlar mevcut olmamakla birlikte, önemli üretici ülkelerin ellerinde kalan

stok miktarları veri alınarak yapılan hesaplamalara göre dünyada toplam fındık tüketiminin 750-850,000 ton civarında olduğu tahmin edilmektedir.

DÜNYA VE TÜRKİYE FINDIK TÜKETİMİ (Ton/Kabuklu)		
Yıllar	Dünya Tüketimi	Türkiye Tüketimi*
2001	636.000	80.000
2002	642.000	80.000
2003	628.000	70.000
2004	594.000	60.000
2005	640.000	60.000
2006	735.000	80.000
2007	705.000	80.000
2008	749.000	100.000
2009	732.000	90.000
2010	810.000	100.000
2011	744.000	100.000
2012	820.000	110.000

Kaynak: Fiskobirlik

* Türkiye tüketimine yağa işlenen arz fazlası ürünler dahil edilmemiştir.

4. İHRACAT

4.1. DÜNYA İHRACATI

Amerika Birleşik Devletleri Tarım Bakanlığı (USDA) verilerine göre Dünya fındık ihracatı 2000-2008 döneminde ortalama 540 bin ton (kabuklu fındık cinsinden) olup, bunun % 85'ini Türkiye gerçekleştirmiştir. Dünya fındık üretim ve ihracatının çok önemli bir kısmını Türkiye'nin sağlamasından dolayı, iç piyasada uyguladığı politikaların dünya piyasaları ve fiyatlarına etkisi fazla olmaktadır. Diğer önemli fındık ihracatçısı ülkeler İtalya, Almanya (re-export), Azerbaycan, ABD ve İspanya'dır. Üretici olmamalarına rağmen ithal ettiği fındığı kabuklu, iç veya işlenmiş olarak ihraç eden diğer ülkeler ise Hollanda, Belçika-Lüksemburg, Avusturya, İngiltere, İrlanda, İsviçre, Bulgaristan, Macaristan ve Kanada'dır.

Dünya Fındık İhracatı (Kabuklu/Ton)								
Ülkeler	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Türkiye	435.302	418.728	494.372	466.276	456.804	441.972	504.610	488.694
İtalya	40.642	31.739	16.553	41.496	30.447	31.1557	28.000	
Azerbaycan	6.156	21.464	14.300	20.048	12.608	24.334	17.000	
Almanya	6.139	6.651	6.918	8.552	8.117	7.184	7.500	
İspanya	6.788	11.200	4.472	5.983	4.682	6.745	4.200	
Hollanda	3.747	5.221	5.068	5.690	4.625	3.380	4.000	
A.B.D.	23.003	30.040	25.897	32.611	24.685	32.214	1.430	
Fransa	5.139	5.636	4.326	5.618	4.440	4.744	1.975	
Çin	1.297	2.246	5.595	7.646	5.963	9.461	638	
Diğer	15.488	28.341	30.147	30.174	21.702	15.265	28.000	
Toplam	543.701	561.448	624.094	624.094	574.073	576.456	597.353	

Kaynak: INC

4.2. TÜRKİYE İHRACATI

Sezonlar itibariyle Türkiye Fındık İhracatı				
Dönem	Miktar (ton/İç)	Bedel (1000 \$)	Ortaklama İhraç Fiyatı (\$/Kental-FOB)	Fiyat Değişim (%)
01.09.1985-31.08.1986	96.475	317.195	329	
01.09.1986-31.08.1987	140.206	472.781	337	2,4
01.09.1987-31.08.1988	123.274	455.260	369	9,5
01.09.1988-31.08.1989	152.277	420.768	276	- 25,2
01.09.1989-31.08.1990	132.691	375.567	283	2,5
01.09.1990-31.08.1991	196.079	545.238	278	-1,8
01.09.1991-31.08.1992	164.856	461.555	280	3,7
01.09.1992-31.08.1993	194.814	453.563	233	-16,8
01.09.1993-31.08.1994	176.425	698.891	396	70
01.09.1994-31.08.1995	244.657	795.159	325	-18
01.09.1995-31.08.1996	209.439	625.126	298	-8,3
01.09.1996-31.08.1997	186.511	733.506	393	31,9
01.09.1997-31.08.1998	212.651	964.226	453	15,3
01.09.1998-31.08.1999	173.718	719.384	414	-2,0
01.09.1999-31.08.2000	199.420,5	692.198	347	-16,2
01.09.2000-31.08.2001	204.253,0	682.451	334	-3,8
01.09.2001-31.08.2002	255.892,8	636.028	249	-25,5
01.09.2002-31.08.2003	255.918,4	593.028	232	-6,9
01.09.2003-31.08.2004	223.362,8	915.616	410	76,7
01.09.2004-31.08.2005	194.593,7	1.554.156	797	94,3
01.09.2005-31.08.2006	239.365,8	1.952.767	816	2,4
01.09.2006-31.08.2007	248.663,9	1.262.427	508	37,8
01.09.2007-31.08.2008	207.287,3	1.589.548	767	51
01.09.2008-31.08.2009	244.628,4	1.178.101	482	- 37,2
01.09.2009-31.08.2010	213.142	1.343.910	630	31
01.09.2010-31.08.2011	281.331	1.783.568	634	6
01.09.2011-31.08.2012	229.628	1.819.726	792	25
01.09.2011-31.12.2012*	136.023	763.049		

Kaynak:KİB *01.09.2011-31.12.2012 itibariyle

Yukarıdaki tablodan da görüleceği üzere; son 30 yıllık ihracat ortalamamız 200 bin ton/iç karşılıklı 400 bin ton kabuklu fındık olarak gerçekleşmiş, 2010/2011 sezonunda 01.09.2010-31.08.2011 sezonu fındık ihracatı 1.656.299 US Dolar karşılığı 263.428 Ton iç fındık (527 Bin Ton kabuklu) olarak kayda geçmiştir. Fındık ihracatımız, miktar bazında Cumhuriyet tarihinin en iyi fındık sezonu olarak değerlendirilmektedir.

01.09.2011-31.08.2012 döneminde Türkiye fındık ihracatı, miktar olarak bir önceki döneme göre 51.703 ton azalarak % 18,38 oranında düşmüş, değerinde ise 36.159.000.-\$ artarak % 2,03 oranında artış göstermiştir.

Ülkeler itibariyle fındık ihracatımızın seyri incelendiğinde; ihracatımızın büyük bir kısmının belli ülkelere yoğunlaştığı ve belirli pazarlara bağımlı olduğu gözlemlenmektedir. Önemli bir kısmı Avrupa Birliği üyesi olan ve Batı Avrupa'da yer alan bu ülkeler, aynı zamanda dünyanın en büyük çikolata üretici ülkeleri ve pazarlarıdır.

Bununla beraber, yeni pazarlara yönelik ihracatımızın istikrarlı bir biçimde arttığı müşahede edilmektedir. 1980'lerde ilk beş ülkenin toplam fındık ihracatımızdaki payı % 80'lerde iken, 1990'ların ilk yarısında bu oran % 70-75 düzeylerine, 2000'lerde ise % 65-70'lere gerilemiştir. 2011/12 sezonunda ilk beş ülkeye yönelik toplam fındık ihracatımızın oranı % 60 olarak gerçekleşmiştir.

01.09.2011- 31.08.2012 TARİHLERİ ARASINDA İHRACAT YAPTIĞIMIZ ÖNEMLİ ÜLKELER		
ÜLKELER	Miktar (Kg)	Değer (\$)
Almanya	49.291.274	386.940.898
İtalya	38.947.088	316.407.766
Fransa	31.707.900	78.936.203
Polonya	9.621.845	78.531.840
Kanada	9.360.599	68.478.411
Avusturya	8.845.476	67.140.451
Belçika	8.140.002	57.368.786
Hollanda	7.197.230	56.631.073
Ukrayna	6.980.186	55.590.521
Rusya	4.538.839	35.407.763
Diğer	59.536.291	618.292.094
Toplam	229.627.891	1.819.725.806

Kaynak: KİB

2011/12 sezonunda fındık ihracatımızdaki ilk beş ülke sırasıyla; Almanya (% 21), İtalya (% 17), Fransa (% 14), Polonya (% 4) ve Kanada (% 4) olarak gerçekleşmiştir.

Ülke gruplarına göre fındık ihracatımıza bakıldığında, AB ülkelerinin fındık ihracatımız içerisindeki payı ortalama % 74, Diğer Avrupa ülkelerinin payı %10,5, deniz aşırı ülkelerin payı % 9,5 ve diğer ülkelerin payı % 6 olarak gerçekleşmektedir.

Türler itibariyle fındık ihracatımızın seyri incelendiğinde, ihracatımızın hemen hemen tamamına yakınının işlenmiş veya iç fındık şeklinde ihraç edildiği (% 58 iç fındık, %17 işlenmiş bütün halde fındıklar, %25 ileri işlenmiş fındıklar) görülmektedir. Bu eğilimde, ülkemizin sahip olduğu modern kırma ve işleme tesislerinin alıcı ülke standartlarına uygunluğu ve nakliye masraflarından sağlanan tasarruf, belirleyici role sahip bulunmaktadır.

5. FİYAT

5.1. İHRAÇ FİYATLARI

Bilindiği üzere fiyatlar rekoltedeki değişimle bağlantılı olarak dalgalı bir seyir izleyebilmektedir. Dünya fındık fiyatlarının belirlenmesinde Türkiye'de oluşan iç piyasa fındık fiyatları etkin rol oynamaktadır. İhraç fiyatlarımızın yüksek olması durumunda, en büyük rakiplerimiz olan İtalya ve İspanya, AB'nin sağladığı destekler ve nakliye avantajlarını kullanarak daha düşük fiyatla satış yaparak stoklarını eritmektedirler. Devir stokları genelde Türkiye'de oluşmaktadır.

İhraç Sezonu İtibariyle Ortalama İç Fındık İhraç Fiyatları (\$/Kental- FOB)*							
	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/2010	2010/11	2011/12
Eylül	924,40	460,00	711	523	552	550	752
Ekim	885,00	443,00	787	504	640	572	788
Kasım	875,50	456,00	780	451	629	578	801
Aralık	866,00	486,00	780	448	612	587	798
Ocak	868,00	503,00	789	465	641	642	820
Şubat	828,25	522,00	789	453	630	680	843
Mart	760,25	533,00	773	443	646	694	827
Nisan	805,80	536,00	738	455	662	694	817
Mayıs	714,50	570,00	709	499	643	718	810
Haziran	609,25	609,00	677	513	649	713	783
Temmuz	453,00	635,00	653	562	668	690	774
Ağustos	443,00	661,00	595	573	645	697	771
Yıllık Ortalama	752,75	534,50	731,70	490,77	634,75	651,25	798,66

Kaynak: KİB * standart iç fındık fiyatlarıdır.

Görüleceği üzere, 2011-2012 sezonunun ilk haftasında 761.-\$/kental ortalama ile satılan “Standart fındık”lar ilerleyen haftalarda artış trendine girmiş ve 2012 Ağustos ayı ortalaması 771.-\$/Kental, 2011-2012 sezonu (Eylül –Ağustos) ortalaması ise 798.-\$/Kental olmuştur.

Sezon başında (Eylül 2011) ortalama FOB ihraç fiyatı 545 €/kental (752 \$/kental) iken sezon sonunda (Ağustos 2012) FOB ihraç fiyatı 623 €/kental (771 \$/kental) olarak kaydedilmiştir. Sezon sonunda ihraç fiyatları sezon başına göre Euro cinsinden %14, Dolar cinsinden % 2,5 artış göstermiştir.

Geçtiğimiz sezonun ilk haftasında 551.-\$/kental seviyelerinden ihraç edilen standart fındıkların 2011 yılı Ağustos ayı ortalaması 697.-\$/kental, 2010-2011 sezonu (Eylül – Ağustos) ortalaması ise 644.-\$/kental olarak gerçekleşmiştir.

5.2. ALIM FİYATLARI

2005/2006 sezonunda piyasa fiyatlarının üzerinde, 2006/2007 sezonunda ise TMO'nun devlet adına yapmış olduğu fındık alımlarındaki alım fiyatının üzerinde bir fiyatla ürün alımı gerçekleştiren Fiskobirlik, almış olduğu ürünleri karlı bir şekilde değerlendiremediğinden dolayı nakit sıkıntısının başladığı 2006 yılından itibaren mali sorunlar yaşamıştır. Bu nedenle, 2006/07 sezonundan itibaren ürün alım miktarlarında önemli düşüşler meydana gelmiştir.

YILLAR	FKB ALIM MİKTARI (KG)	ALIM BEDELİ (BİN TL)	FKB ALIM FİYATI (TL/KG)	DOLAR KARŞILIĞI	SERBEST PİYASA FİYATI (TL/KG)
1996/97	105.095.298	21.651.827,80	0,166 – 0,24	2,00	0,16 – 0,26
1997/98	64.663.746	32.084.184,13	0,4 – 0,66	2,52	0,35 – 0,55
1998/99	238.781.732	184.226.945,19	0,675 – 0,875	2,51	0,65 – 0,85
1999/00	142.386.896	153.806.039,07	1,02 – 1,07	2,42	0,70 – 1,5
2000/01	91.647.580	99.002.609,29	1,10	1,70	0,70 – 2,00
2001/02	128.863.552	195.675.773,09	1,5 – 1,625	1,05	1,4 -1,9
2002/03	48.481.400	77.795.145,19	1,6 - 1,615	0,98	1,15 – 1,9
2003/04	8.042.543	20.496.081,30	2,5 – 3,05	1,85	2,2 – 5,05
2004/05	16.927.921	92.838.864,26	5,05 – 5,25 + 30	3,45 - 3,59	4,50 –7.30
2005/06	50.996.453	366.480,40	7,05 - 7,45	5,27 - 5,57	2,20 – 6,50
2006/07	44.931.675	206.909,21	4,80 – 5,00	3,29 – 3,42	2,60 – 4,40
2007/08	4.949.518	24.780,53	4,95 - 5,35	3,88 – 3,99	3,30 – 4,80
2008/09	4.953.260	21.782,60	4,70 – 5,00	3,35 – 4,20	2,40 – 3,00
2009/00	69.567	306,9	4,50 – 4,75	3,00- 3,15	4,10 -4,80
2010/11	366.634	1.654,87	4,55-4,85	2,80 - 3,00	3,60 -4,00

Kaynak: Fiskobirlik

2006 yılında Fiskobirlik'in yaşadığı mali sıkıntılar ve 2005 yılının üretici borçlarını ödeyememesi be bunun yanında bozulan piyasa düzeni içerisinde üreticilerin beklentilerine bağlı olarak Toprak Mahsulleri Ofisi müdahale alımlarında görevlendirilmiştir.

YILLAR	TMO ALIM MİKTARI (KG)	ALIM BEDELİ (Milyon TL)	TMO ALIM FİYATI (TL/KG)
2006/07	162.490	585	3,80-4,00
2007/08	95.641	464	5,15
2008/09	368.041	1.534	4,00-5,00

Kaynak:TMO

5.3. BORSA FİYATLARI

Ordu ve Giresun Ticaret Borsalarında Oluşan Ortalama Tombul Kabuklu Fındık Fiyatları (TL/Kg)								
	2009		2010		2011		2012	
	Giresun	Ordu	Giresun	Ordu	Giresun	Ordu	Giresun	Ordu
Ocak	3,07	2,52	4,65	4,19	4,95	4,10	7,51	7,12
Şubat	3,29	2,89	4,65	4,08	5,10	4,70	-	6,96
Mart	3,37	3,03	4,64	4,58	5,18	4,70	6,60	6,61
Nisan	3,80	3,13	5,11	4,63	5,01	4,70	6,22	6,29
Mayıs	4,06	3,15	5,16	4,62	5,21	4,60	6,65	6,13
Haziran	4,13	3,51	5,15	4,70	5,39	4,75	5,41	6,02
Temmuz	4,16	3,50	-	4,70	-	4,85	-	5,16
Ağustos	-	3,25	4,48	3,75	-	4,95	-	4,37
Eylül	4,57	3,87	4,39	3,65	7,04	5,20	4,42	3,93
Ekim	4,76	3,94	4,14	3,60	7,09	6,60	4,74	3,97
Kasım	4,63	4,35	4,05	3,70	7,39	6,68	4,94	4,17
Aralık	4,46	4,23	4,38	3,80	7,78	6,85	4,95	4,37

Kaynak; Giresun ve Ordu Ticaret Borsası aylık bültenlerden derlenmiştir.

2010/11 sezonunda 600 bin ton seviyelerinde gerçekleşmesi beklenen fındık rekoltesi ve TMO'nun stok varlığının da etkisi ile kabuklu fındık fiyatları sezon başında 3,5 TL/Kg seviyelerine gerilediyse de, TMO'nun stoklarını yağlık olarak işleyerek eritmesi ve 2011/12 sezonu rekolte beklentilerinin düşük olması nedeniyle fındık fiyatları tekrar artış trendine girerek sezon sonunda 5,00 TL/Kg'a kadar yükselmiştir.

2011/12 sezonunda rekoltenin 450 bin ton olarak beklenmesi ve TMO stoklarının önemli ölçüde erimesi nedeniyle fiyatlardaki yukarı yönlü hareketlilik devam etmiş, Kasım 2011 itibariyle levant kalite fındık fiyatları 6,70 TL/Kg'a yükselmiştir.

2012/13 sezonunda 700 bin tona yaklaşan rekolte nedeniyle fiyatlar düşüş eğilimine girmiş, arzın baskısıyla Ordu Ticaret Borsasında 4 TL/KG'a gerileyen fiyatların 2012 sonu itibariyle 4,40 TL/Kg'a kadar yükseldiği görülmektedir.

6. FINDIK İŞLEME SANAYİ

Fındık işleme sanayinin ürünleri üç gruba ayrılmaktadır:

- 1) Birinci Jenerasyon Ürünler: Kavrulmuş, beyazlatılmış, kıyılmış, dilinmiş, toz ve ezme fındık çeşitleri
- 2) İkinci Jenerasyon Ürünler: Fındık fureleri, krokanlar ve nugatlar.
- 3) Üçüncü Jenerasyon Ürünler: Fındık filipsleri, fındık drajeleri, araştırmaları süren diğer ürünler

Birinci ve ikinci jenerasyon ürünleri daha çok yarı mamul olarak ihraç edilmektedir. Üçüncü jenerasyon ürünleri için çalışmalar sürmektedir.

Fındık yakın yıllara kadar sadece kabuklu ve iç olarak yurt dışına ihraç edilirken bugün ihracatın önemli bir bölümü işlenmiş olarak yapılmaktadır. Diğer taraftan fındık kırma fabrikalarının da sayısı ve kapasiteleri giderek artmış, bu suretle ihracata mal hazırlayacak imkanlar sağlanmıştır. Karadeniz Bölgesi Fındık İhracatçılar Birliği kaynaklarına göre fındık kırma fabrikaları sayısı 141'e çıkmıştır.

Fındık Kırma Fabrikalarının Coğrafi Dağılımı ve Günlük Kapasite						
İLLER	Özel Sektör		F.K.B		TOPLAM	
	Fabrika	Kapasite	Fabrika	Kapasite	Fabrika	Kapasite
	Sayısı	(Ton-İç/ 8 Saat)	Sayısı	(Ton-İç/ 8 Saat)	Sayısı	(Ton-İç /8 Saat)
SAKARYA	21	840	2	25	29	560
DÜZCE	17	875	2	120	19	995
ZONGULDAK	6	270	-	-	6	270
SAMSUN	13	605	1	60	14	665
ORDU	41	1.898	3	130	44	2.028
GİRESUN	21	672	4	155	25	827
TRABZON	9	237	1	60	10	337
TOPLAM	128	5.397	13	550	141	5.682

Yıllık Kapasite : 5.682 X 300= 1.704.600 Ton/Yıl

Fındık Mamulleri Üretiminde Kapasite Durumu			
ANA MAMUL GRUBU	KURULU KAPASİTE (TON/İÇ 8 saat)		
	F.K.B.	ÖZEL	TOPLAM
Kavrulmuş, Beyazlatılmış, Kısmen Kavrulmuş, Kısmen beyazlatılmış Fındıklar	165	1.950*	2.115
Fındık Ezmesi ve Fındık Püresi	35		35
Fındık Unu, Kıyılmış ve Dilinmiş Fındık	52		52
Fındıklı sair mamuller (kakaolu, kakaosuz, şekerli, şekerli v.s.)	8		8
TOPLAM	260		2.210

Kaynak; Fındık Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü (Fındık Raporu, Nisan 2006), Fiskobirlik

*tüm işlenmişleri kapsamaktadır.

7. UYGULANAN POLİTİKALAR

7.1. TÜRKİYE'DE UYGULANAN POLİTİKALAR

7.1.1. Dikim Alanlarına İlişkin Politikalar

Fındık üretiminin en uygun alanlarda yapılması ve üretimin talepteki gelişmelere göre yönlendirilmesini düzenlemek amacıyla, 16.06.1983 tarihinde 2844 sayılı Fındık Üretim Planlanması ve Dikim Alanlarının Belirlenmesi Hakkında Kanun çıkarılmıştır.

Kanunda, fındık üretimi yapılacak alanların, kalite özellikleri ile arazi kullanma kabiliyet sınırları dikkate alınarak Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde Bakanlar Kurulu'nca belirlenecek alanlarla sınırlandırılacağı, konu ile ilgili olarak yayımlanacak yönetmelikte yeni fındık dikim alanlarının tespit ve ilanı ile yeni fındık bahçesi tesisine veya yenilenmesine izin verilme usul ve esaslarının düzenleneceği hüküm altına alınmıştır.

Bu Kanun ile Devlet planlı bir fındık politikası uygulanması için gerekli hukuki altyapıyı oluşturmuştur. Ancak, Kanunda tanımlanan Karar ve Yönetmelik öngörülenden çok sonra istihsal edilebilmiştir.

Anılan Kanun uyarınca "Fındık Üretiminin Planlanması ve Dikim Alanlarının Belirlenmesine Dair Usul ve Esaslar Hakkındaki Yönetmelik", Kanundan 6 yıl sonra yayımlanan, 06.07.1989 tarih ve 89/14313 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe girmiştir.

Fındık üretimine izin verilecek sahalara ise, Kanundan 10 yıl sonra yayımlanan 07.01.1993 tarih ve 93/3985 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile belirlenmiştir. 23.12.1994 tarih 94/6519 sayılı Bakanlar Kurulu Kararında 93/3985 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile fındık üretimine izin verilen alanların dışında kalan alanlarda yapılacak sökülme karşılığı ödenecek tazminat ile ilgili hususlar düzenlenmiştir. Ancak, kaynak sıkıntısı nedeniyle bahse konu Kararlar uygulama imkanı bulamamıştır.

Tarım sektöründe başlatılan yapısal uyum çalışmalarını desteklemek amacıyla Dünya Bankası ile yapılan görüşmeler neticesinde, 12.07.2001 tarihinde Tarım Reformu Uygulama Projesi İkraz Anlaşması imzalanmıştır. Proje kapsamına, fındık üretiminden vazgeçerek alternatif ürün yetiştirecek üreticilere destek sağlanması da alınmıştır.

Bu alandaki çalışmalara paralel olarak yayımlanan 28.03.2001 tarih ve 2001/2218 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile, 93/3985 ve 94/6519 sayılı Kararlar yürürlükten kaldırılmıştır. Sökülen fındık alanına önerilen alternatif ürünü eken veya diken üreticiye, fındıktan elde ettiği ortalama net gelir ile yeni ektiği veya diktiği alternatif ürünün ortalama net gelir farkının iki katı tutarında bedel ödenmesi ve bahsi geçen ödemelerin finansmanının uluslararası finans kuruluşlarından sağlanan doğrudan mali kaynak ve/veya kredi yoluyla sağlanması hususları hüküm altına alınmıştır.

Adıgeçen İkraz Anlaşması ile uyumlu olarak yayımlanan Bakanlar Kurulu'nun 22.11.2001 tarih ve 2001/3267 sayılı Kararı ile, bu kez 2001/2218 sayılı Karar yürürlükten kaldırılmış ve 3 üncü maddesi ile söz konusu Kararın 1 inci maddesinde belirtilen illerdeki 1 inci, 2 nci ve %6'dan daha az eğimli 3 üncü sınıf tarım arazilerinde tesis edilmiş fındık sahalarında Alternatif Ürün Programı uygulanması hüküm altına alınmıştır.

22.11.2001 tarih ve 2001/3438 sayılı Kararın ekinde yayımlanan Yönetmelik ile de, fındık üretiminin planlanması ve dikim alanlarının belirlenmesi ile fındık yerine alternatif ürün yetiştirmeyi tercih eden üreticilerin desteklenmesine dair hususlar karara bağlanmıştır. Bu Yönetmelik 14.04.2003 tarih ve 2003/5495 sayılı Kararın ekinde yayımlanan Yönetmelik ile ikraz kullanım koşullarına göre yeniden düzenlenmiştir. (söz konusu Yönetmelik 14.07.2009 tarih ve 2009/15203 sayılı Kararın ekinde yayımlanan "Fındık Üretiminin Planlanması ve Dikim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" ile yürürlükten kaldırılmıştır.)

Ancak, 2001-2005 yıllarında uygulamaya konulan alternatif ürün ve söküm uygulaması kapsamında ilk yıl için 200 \$/da (65 \$/da söküm karşılığı), takip eden yıllar için 135 \$/da ödeme öngörülmesine rağmen yaklaşık 400 ha büyüklüğünde bir alanda söküm yapılması için 340 üreticiden başvuru alınabilmiştir. Proje kapsamında sağlanan kaynakların üreticiyi tatmin etmemesi, fındık üretim alanlarının bir kısmının kadastro geçmemiş alanlarda veya orman vasfını yitirmiş alanlar içinde olmasından dolayı, üreticilerin arazilerini kaybetme endişesi taşınması, üreticilerde alternatif ürünlerin depolanması ve pazarlanması ile ilgili endişeler bulunması; alternatif ürünlerin fındık kadar gelir getirmeyeceği görüşünün hakim olması gibi nedenlerle projeden arzu edilen sonuçlar elde edilememiştir.

2009 yılında açıklanan Fındık Stratejisinin bir parçası olarak 2001/3267 sayılı Kararnamede değişiklik yapan 2009/15531 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile fındık dikim alanları yeniden belirlenmiştir.

Bu il ve ilçeler dışındaki il ve ilçelerin tamamı ile yukarıdaki il ve ilçelerde 1 inci ve 2 nci sınıf tarım arazilerinde, %6'dan daha az eğimli 3 üncü sınıf tarım arazilerinde, fındık bahçesi tesis edilmesine ve yenilenmesine izin verilmeyeceği hüküm altına alınmıştır.

Değişiklik ile, 750 metre rakımın üzerindeki tarım arazileri için getirilen sınırlandırma kaldırılmış, Gümüşhane İli Kürtün ilçesi, Düzce ili Merkez ve Kaynaşlı ilçeleri ile Sakarya ili Ferizli ve Karapürçek ilçeleri fındık dikimine izin verilen ilçelere dahil edilmiştir.

Son olarak, 2011/1424 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile, Artvin'in Hopa ve Murgul, Sakarya'nın Kaynarca, Bartın'ın Ulus, Kastamonu'nun Doğanyurt ve Samsun'un Alaçam, Asarcık, Atakum, Bafra, Canik, İlkadım, Ondokuzmayıs, Tekkeköy ve Yakakent İlçeleri de fındık üretimine izin verilen alanlara dahil edilmiştir.

Söz konusu Kararname çerçevesinde fındık üretimine izin verilen il/ilçeler aşağıda gösterilmiştir.

S.No.	İ l l e r	Fındık Üretimine İzin Verilecek İlçeler
1	Artvin	Borçka, Arhavi, Hopa ve Murgul,
2	Düzce	Merkez, Akçakoca, Cumayeri, Gölyaka, Çilimli, Gümüşova, Yığılca ve Kaynaşlı,
3	Giresun	Merkez, Bulancak, Keşap, Tirebolu, Görele, Eynesil, Espiye, Dereli, Çanakçı, Güce, Doğankent, Yağlıdere ve Piraziz,
4	Kastamonu	Abana, Bozkurt, Cide, Çatalzeytin, İnebolu ve Doğanyurt,
5	Kocaeli	Kandıra,
6	Ordu	Bütün ilçeler,
7	Rize	Ardeşen, Fındıklı ve Pazar,
8	Sakarya	Kocaali, Karasu, Akyazı, Hendek, Ferizli, Karapürçek ve Kaynarca,
9	Samsun	Çarşamba, Terme, Ayvacık, Salıpazarı, Ondokuzmayıs, Tekkeköy, Alaçam, Yakakent, İlkadım, Bafra, Asarcık, Canik ve Atakum
10	Sinop	Merkez, Ayancık, Türkeli, Erfelek, Gerze ve Dikmen,
11	Trabzon	Bütün ilçeler,
12	Zonguldak	Alaplı ve Ereğli,
13	Bartın	Merkez, Amasra ve Kurucaşile ve Ulus,
14	Gümüşhane	Kürtün.

7.1.2. Müdahale Alımları

1938 yılında kurulan Fındık Tarım Satış Kooperatifleri Birliği (Fiskobirlik) 1964 yılına kadar kendi nam ve hesabına fındık alımı yapmıştır.

1964 yılından itibaren Giresun, Trabzon ve Ordu illerinde fındık üretiminin özendirilmesi, ihraç gelirlerinin arttırılması ve geçimini fındıktan sağlayan çiftçilerin refah düzeyinin artırılması amacıyla devlet destekleme alımları yapılmıştır.

Bu işlem için de 1938 yılında kurularak sektörde faaliyet gösteren bir üretici kuruluşu olan Fiskobirlik görevlendirilmiş ve hizmetlerinin karşılığı olarak komisyon ödenmiştir. Destekleme alımları sonucunda ortaya çıkan zararlar da Devlet bütçesinden karşılanmıştır.

Fiskobirlik 1980 öncesi dönemde genellikle Türkiye fındık üretiminin yarından fazlasını almıştır. 1980 sonrası dönemde ise sadece rekoltenin yüksek gerçekleştiği dönemlerde rekoltenin yarından fazlası alınmıştır. Bu alım politikalarının sonucunda da 1984 yılına kadar Fiskobirlik Türkiye fındık ihracatının önemli bir bölümünü gerçekleştirmiştir. Ancak piyasada satılmayan ürünlerin elinde kalması nedeniyle Fiskobirlik arz fazlası ürünleri stoklayan bir depo haline gelmiştir. Bunun sonucunda da destekleme alımlarından kaynaklanan zararlar ortaya çıkmıştır.

1994 yılından itibaren uygulamaya konulan ekonomik istikrar tedbirlerinin bir sonucu olarak destekleme alımlarına son verilmiştir. Bu dönemden sonra Fiskobirlik, alımlarını Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu kaynaklarından sağlanan düşük faizli kredilerle gerçekleştirmiştir.

Fiskobirlikçe bu uygulamanın başladığı 1995/96 ürün alım döneminden itibaren (2001/2002 ürün alım dönemi dahil) 7 alım sezonunda, 1.730.983.105 Dolar tutarında alım yapılmış ve Fiskobirliğe toplam 1.550.809.883 dolar tutarında DFİF kaynaklı kredi kullandırılmıştır.

Bu dönemde Fiskobirlik depolarında bulunan ve satış imkanı bulunmayan fındıklar yağlık olarak işlenmiş ve ortaya çıkan birlik zararları Hazinece üstlenilmiştir.

Bakanlar Kurulunca, Fiskobirlik stoklarda bulunan 1996, 1997, 1998, 1999, 2000 ve 2001 yılı ürününden satılmayan fındıkların yağlık olarak işlenmesi ve bu işlem sonucunda ortaya çıkan zararların, birliğin kredi borçlarına mahsup edilmesi karara bağlanmıştır. Bu kapsamda 1996 yılından bu yana toplam 533 bin ton fındık yağlığa ayrılmıştır. Arz fazlası nedeniyle Fiskobirlik tarafından piyasadandan çekilen fındıkların yağlık olarak işlenmesi sonucu ortaya çıkan zararların toplamı yaklaşık 1 milyar dolar olmuştur.

Fiskobirlik, son olarak 2002 yılında devlet adına fındık alımı ile görevlendirilmiştir. Ayrıca, Fındık üreticilerinin 2002 yılındaki gelir kayıplarının telafi edilmesi amacıyla 2003/5203 sayılı Kararname ile fındık üreticilerinin gelirlerinin fiilen 2.000.000 TL/Kg seviyesinde gerçekleşmesini sağlayacak ilave doğrudan gelir desteği uygulaması da bu dönemde uygulanmıştır.

Tarım satış kooperatif ve birliklerine ilişkin hükümleri düzenlemek ve bu kuruluşların yeniden yapılanması için yasal bir çerçeve oluşturarak, etkin ve sürdürülebilir bir şekilde özerk ve malî yönden bağımsız kılmak amacıyla, 4572 sayılı “Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Hakkında” Kanun 16.06.2000 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu dönemde Fiskobirliğin Kamu vesayeti ile yönetildiği döneme ilişkin yağlık uygulamalarından kaynaklanan görev zararları DFİF hesabından kullandığı kredilere mahsup edilmiş, kalan borç tutarı ile özel bankalara olan borçları silinmiştir.

4572 sayılı Kanun’un yürürlüğe girdiği 2000 yılından 2005 yılına kadarki döneme bakıldığında; Fiskobirliğe, ürün alımlarında kullanılmak üzere, 2000/2001 ürün yılında 99 milyon TL ve 2001/2002 ürün yılında da 63 milyon TL olmak üzere toplam 162 milyon TL kredi kullandırıldığı görülmektedir.

Özerkleşme sonrası 2000-2005 döneminde; 2002 yılında Fiskobirlik tarafından Devlet adına satın alınan fındığın değerlendirilmesi sonucu 5 milyon TL Hazineye kazanç sağlanmış, ayrıca Fiskobirliğe 2000 ve 2001 yıllarında kullandırılan toplam 162 milyon TL DFİF kredi tutarının 2001 ürününün değerlendirilmesine ilişkin 2004/7411 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı kapsamında Hazine hesabına geri dönüşü 235 milyon TL olarak gerçekleşmiştir.

7.1.3. TMO Dönemi Politikaları

2006 yılında Fiskobirlik’in yaşadığı mali sıkıntılar ve 2005 yılının üretici borçlarını ödeyememesi ve bunun yanında bozulan piyasa düzeni içerisinde üreticilerin beklentilerine bağlı olarak 2006/2007 sezonunda, fındık üreticisinin mağduriyetinin giderilmesi ve fiyat hareketlerinden korunması amacıyla, 2006/10865 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü (TMO) fındık alımı ile görevlendirilmiştir. Takip eden iki sezonda da TMO tarafından bu görev sürdürülmüştür. TMO tarafından satın alınan ürün miktarı ve alım bedeli aşağıda gösterilmiştir.

Sezon	Alım Miktarı (TON)	Alım Değeri (Milyon TL)
2006/2007	162.490	585
2007/2008	95.641	464
2007/2008 (FKB’den alınan)	67.373	247
2008/2009	368.046	1,534
Toplam	693.549	2,830

2007/12757 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü (TMO), Fındık Tarım Satış Kooperatifleri Birliği (Fiskobirlik)’nin stoklarında bulunan ve makbuz senedi düzenlenmiş olan 2005 yılı ve 2006 yılı ürünü kabuklu fındıkları satın almakla görevlendirilmiştir.

Ayrıca, 2008/13879 sayılı Kararname ile, TMO yağlığa ayırdığı fındıklardan 30.000 tona kadar olan miktarını 1,10 TL/kg bedelle Fiskobirliğe satmıştır.

Temmuz 2009’da açıklanan Yeni Fındık Stratejisi doğrultusunda, 2009/15202 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile TMO’nun fındık alım görevi sona ermiştir.

2011/1812 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı kapsamında ise Fiskobirlik'e 50.00 ton'a kadar kabuklu fındık tahsis edilmiş olup, Ocak 2013 itibariyle 28.500 ton'luk kısmın satışı tamamlanmıştır.

TMO tarafından yürütülen stok değerlendirme çalışmaları neticesinde alımlar sonucu oluşan 694 bin ton kabuklu fındık çeşitli yöntemlerle değerlendirilmiş olup, Ocak 2013 itibariyle TMO stok miktarı 62 bin ton olup, söz konusu miktar yağlığa ayrılmıştır.

Bahse konu Bakanlar Kurulu Kararları kapsamında fındık stoklarının değerlendirilmesine ilişkin iş ve işlemlerden doğan zararların, görev zararı sayılacağı ve Hazinece karşılanacağı hüküm altına alınmıştır.

7.1.4. Fındık Stratejisi

Fındık ürününde ülkemizde bugüne kadar uygulanan fiyat merkezli politikalar sonucu; ülkemizdeki fındık alanları aşırı genişlemiş, üretim-tüketim arasındaki marj giderek artmış, Ülkemizde arz fazlası stoklar oluşmuş, kamuya olan yük yıldan yıla artmıştır.

Bu uygulamaların kamuya getirdiği maliyet, yeni politika arayışlarını zorunlu kılmıştır. Yeni politika arayışları 2008 ve 2009 yılı Hükümet programlarında "Sektörün uluslararası piyasalarda rekabet edebilirliğini iyileştirmek ve desteklemeye ilişkin kamu harcamalarındaki etkinliği artırmak amacıyla, fındık destekleme uygulamasının, alan bazlı gelir desteği şeklinde yürütülmesine yönelik teknik çalışmalar tamamlanarak uygulama başlatılması" şeklinde ifade edilmiştir.

2009/15201 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile ortaya konulan Yeni Fındık Stratejisinde ruhsatlı alanlarda üretim yapan fındık yetiştiricilerimize "**Alan Bazlı Gelir Desteği**", ruhsatsız alanlarda fındık yetiştiriciliği yapanlara ise alternatif ürünlere geçmeleri halinde "**Telafi Edici Ödeme**" yapılması kararlaştırılmıştır

Karar ile fındık üreticilerine yılda bir defaya mahsus olmak üzere 2009, 2010 ve 2011 yıllarında her yıl için 150 TL/da alan bazlı gelir desteği ödemesi yapılması, ayrıca Fındık Alanlarının Tespitine Dair Karar hükümleri çerçevesinde fındık bahçelerini sökerek alternatif ürüne geçen üreticilerden 2009-2010 döneminde başvuranlara, ilk yıl için 300 TL/da, ikinci ve üçüncü yıllar için 150 TL/da olmak üzere 3 yılda toplam 600 TL/da, 2010-2011 döneminde başvuranlara, ilk yıl için 300TL/da, ikinci yıl için 150 TL/da olmak üzere 2 yılda toplam 450 TL/da, 2011-2012 döneminde başvuranlara 300 TL/da telafi edici ödeme yapılması kararlaştırılmıştır.

Fındık Stratejisinin amaçları şu şekilde sıralanmaktadır;

- Yasal alandaki üretim korunarak, haksız rekabete uğramaları engellenecek,
- Taban arazilerde katma değeri yüksek olan ürünlere geçiş sağlanacak,
- Arz ve talep dengesi sağlanacak,
- Fiyat serbest piyasada oluşacak, rakip ülkelerin üretimi cazibesini yitirecek,
- Ülkemiz, uluslararası piyasalardaki ürün arzında belirleyici olacak,
- Kamu harcamalarında etkinlik sağlanacak,
- Sürdürülebilir bir destekleme modeli uygulanacak,
- Fiyatta ve ihracat gelirlerinde istikrar sağlanacaktır.

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı verilerine göre; 2009-2011 döneminde uygulanan strateji ile sağlanan destekler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Alan Bazlı Destek

Yıl	Üretici Sayısı	Desteklenen Alan (Ha)	Destekleme Miktarı (Bin TL)
2009	295.575	432.846	649.269
2010	339.565	471.845	707.767
2011	353.531	471.282	706.923

Telafi Edici Ödeme

Yıl	Üretici Sayısı	Desteklenen Alan (Ha)	Destekleme Miktarı (Bin TL)
2009	327	354	1.063
2010	526	597	1.283
2011	561	629	1.034

7.2. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE UYGULANAN POLİTİKALAR

Fındık, Ortak Tarım Politikası kapsamında desteklenmekte, ödemeler Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönlendirme Fonu (FEOGA) Garanti bölümünden finanse edilmektedir.

Birlik üyesi ülkelerde sert kabuklu yemiş (fıstık, ceviz, badem, akasya ve fındık) üreticilerine 120,75 €/ha topluluk yardımı verilmektedir. Tüm sert kabuklu yemiş ürünleri için 800.000 ha'lık alan desteğe konu olabilmektedir. Ödemeden yararlanan en geniş alanın 568.000 ha ile İspanya'ya ait olduğu 130.100 ha ile İtalya'nın ikinci sırayı aldığı, fındık üretimi yapılan bir diğer ülke olan Fransa'da ise 17.300 ha alanın desteklerden yararlanabildiği bilinmektedir.

Öte yandan, üye Ülkeler, topluluk yardımına ek olarak, bir yılda hektar başına maksimum 120,75 EUR değerinde ulusal yardım da verebilmektedir. Ayrıca, çapraz uyum kapsamında çevrenin korunması v.s adı altında üretim ve fiyat durumuna paralel olarak fındık üreticilerine ilave destekler de sağlanabilmektedir.

8. SEKTÖRÜN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Fındık sektörünün yapısal sorunlarının başında, arz-talep dengesizliği gelmektedir. İklim koşulları nedeniyle bazı sezonlarda talepten oldukça yüksek çıkabilen arz, bazı sezonlarda çok düşük gerçekleşebilmektedir. Arz-talep dengesizliği üretici gelirleri ve ihraç fiyatlarını doğrudan etkilemekte, ihraç pazarlarımızda fiyat istikrarsızlığına, bir ölçüde rakip ülkelerde üretim artışlarına neden olabilmektedir.

Geçmişte uygulanan fındık politikalarının kamuya önemli bir maliyeti olmuş ancak fındık piyasasına kalıcı çözümler getirip getirmediği tartışma konusu edilmiştir. Gerek Fiskobirlik alımlarının DFİF kaynaklarından finanse edilerek dolaylı desteğin sağlandığı

dönemlerde gerekse Devlet destekleme alımlarının yapıldığı dönemlerde gündemde olan sorunların güncelliğini koruması dikkate değer bir konu olmuştur.

Fındıkla ilgili tarafların öteden beri dile getirdiği sorunları aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür.

- Geçmişte uygulanan politikaların bir sonucu olarak üretim alanları genişlemiş ve verimli taban arazilere kadar yayılmıştır.
- Üretim alanlarının genişlemesiyle iklim koşullarına bağlı olarak arz fazlası sorunuyla karşılaşılabilir.
- Yeni pazarlara yönelik çalışmaların sonuçları üretimde meydana gelecek artışları karşılayacak boyutlara ulaşamamıştır.
- İç tüketim gereken ölçüde artırılamamıştır.
- İhracat fiyatları istikrara kavuşturulamamıştır.
- Fındık işleme sanayinin istenen seviyede gelişmediğinden fındık katma değeri yüksek bir ihraç ürünü haline getirilememiştir.

Yapılan destekleme harcamalarından istenilen sonucun alınamaması ve ortaya çıkan bütçe kısıtları tarımda yeni arayışları zorunlu kılmıştır. Dünyadaki gelişmelere de paralel olarak genel politikalarındaki değişiklikler fındık politikalarına da yansımış ancak sorunların çözülmesine yönelik köklü değişikliklerin uygulamaya konulması zaman almıştır.

2009 yılında ortaya konulan yeni fındık stratejisi ile müdahale anlayışından uzaklaşarak, fındık piyasalarında serbest piyasa işleyişini esas alan bir anlayış ön plana çıkartılmıştır. Bu yeni sistemde, Devlet adına ürün alımı yapılmaması, ürün fiyatının serbest piyasa koşullarında belirlenmesi, üretici gelirlerinin korunabilmesi amacıyla da üreticilerin üretimden bağımsız olarak alan bazlı olarak desteklenmesi hedeflenmiştir.

Öte yandan, yeni stratejinin bir parçası olarak arzın kontrol edilmesi amacıyla 2009/15531 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile belirlenen fındık dikim alanlarının dışında ruhsatsız alanlarda üretim yapan üreticilerden fındık bahçelerini sökerek alternatif ürüne yönelen üreticilere telafi edici ödeme yapılması da kararlaştırılmıştır.

Ancak, 2009/2010 üretim sezonunda rekoltenin talebin altında gerçekleşmesinin de etkisi ile alternatif ürüne yönelik hedefler gerçekleşmemiştir. 2010/11 sezonunda da üretimin, talep oranında gerçekleştiği, 2011/12 sezonunda ise fındık üretiminin talebin bile altında gerçekleşmesinin beklendiği de düşünüldüğünde, ruhsatsız alanlarda üretim yapan üreticilerin alternatif ürünlere yönelmesine ilişkin strateji hedeflerinin 3. uygulama yılında da gerçekleşmeyeceği açıktır.

Bu noktada, üretim miktarlarına paralel olarak son üç sezonda üretici memnuniyeti açısından sorun yaşanmamış ise de, mevcut dikim alanlarının varlığında bir azalma olmadığı göz önünde bulundurulduğunda, rekoltenin talebin üzerinde gerçekleşmesi olağan olan önümüzdeki sezonlarda, alan bazlı ödemenin üretici gelirleri ve ihraç gelirlerinin korunmasında yetersiz kalabileceği ya da bütçeye olan yükünün artabileceği düşünülmektedir.

Uzun vadeli ve kalıcı çözümlerin oluşturulabilmesi amacıyla bazı çözüm önerileri aşağıda sıralanmıştır;

1- Piyasanın kendi dinamikleriyle oluşacak istikrarlı bir fiyat seviyesi ile ülkemiz üretim miktarı avantajıyla piyasada düzenleyici ve belirleyici konumu korunmalıdır. Bu amaçla her yıl belirli bir miktar ürünün stok olarak tutulmasını sağlayacak bir mekanizma kurulmalıdır.

2- Doğal ekolojisinde üretim yapan üreticiler için serbest piyasada oluşan fiyatın üretim maliyetlerini karşılamaması durumunda, diğer tarımsal desteklerden yeterince yararlanamayan fındık üreticileri için telafi edici destekleme araçlarının devreye sokulması, alan bazlı gelir desteği uygulamasının bölgeler arası gelir farklılıkları da göz önünde bulundurularak havza bazlı olarak sürdürülmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

3- Üreticilerin piyasalarda daha güçlü bir aktör olmasını sağlamak amacıyla üretici organizasyonları desteklenmeli, üretici ile örgütü arasındaki bağın güçlendirilmesi amacıyla fındık üreticilerine sağlanacak destekler bu üretici organizasyonları aracılığıyla verilmelidir.

4- Bir kısım fındık üreticisi büyük kentlerde ikamet etmekte ve fındığı ek gelir olarak görmekte olduğundan ürünlerini bekletmeksizin düşük fiyatlarla piyasaya arz etmektedirler. Bu durum geçimini sadece fındıktan sağlayan üreticiler olumsuz etkilenmektedir. Tarımsal faaliyetin başında bulunmayan, verimliliği ilke edinmeyen, resmi ikamet adresi ve sosyal güvencesi bakımından çiftçilik yapma imkanı olmayan kişilerin, üreticilere yönelik desteklerden yararlandırılmaması, bu tür desteklerin maliyetini de azaltacaktır.

5- Fındık üretimine izin verilen alanların dışındaki fındık üreticilerinin ülke ihtiyaçları doğrultusunda belirlenen alternatif ürünlere yönelmesi için teşvik unsurları genişletilmelidir.

6- Arz fazlası sorunu, alternatif ürün projelerinin yanında talebin genişletilmesi; iç tüketimin ve özellikle ihracatın artırılması, yeni pazarların geliştirilmesi yoluyla çözüme kavuşturulmalıdır. Fındık pazarının genişlemesi, tüketimin artması ve yaygınlaşması için dünya pazarının durumu, potansiyel müşteri özellikleri dikkate alınarak, fiyat, tanıtım ve benimsenme faaliyeti gibi uzun vadeli politikalar ihmal edilmemelidir.

AB ülkelerinin yanı sıra üretim ve arz fazlası olduğu yıllar sıkıntı yaşanılmaması için deniz aşırı ülkelere özellikle Çin, Japonya Kore gibi Uzak Doğu ülkelerine fındık ihracatı yapılabilmesi için gerekli pazar araştırmaları yapılmalı ve Türk Fındığı adı ile tanıtım faaliyetleri yaygınlaştırılmalıdır.

7- İhracatın naturel fındıktan katma değeri yüksek fındık ürünlerine yönlendirilmesi için tedbirler geliştirilip uygulanmalıdır. Türk fındığının ihraç politikası, natürel iç fındığın yanı sıra, işlenmiş mamul ve yarı mamul oranı artırılacak şekilde olmalıdır. İşlenmiş ürünlerde Türk fındığını öne çıkararak, markalaşma yoluna gidilmelidir. Ülkemizde çikolata sanayii teşvik edilmeli, yeni ürün geliştirilmesi için AR-GE desteği verilmelidir.

8- Dünya ticaretinde gıda güvenliği ve kalitesi gibi unsurların önemi gün geçtikçe artmaktadır. Hatta ticaret yapabilmenin ön koşulu haline gelmektedir. Ülkemizin sahip olduğu potansiyelin değerlendirilebilmesi ve ihracat imkanlarının artırılabilmesi bakımından iyi tarım uygulamaları (EUREP-GAP), HACCP gibi gıda güvenliğini sağlamaya yönelik araçlar ile ISO 9000 gibi hem gıda güvenliği hem de kalite yönetim sistemleri yaygınlaştırılmalı, bu standartlar kapsamında üretim yapılması teşvik edilmelidir.

9- Fındık ihracatımızın önemli bölümünün AB ülkelerine yapıldığı, AB ülkelerinde de organik ürünlere olan talep de dikkate alındığında, organik fındık üretimine de gereken önem verilmelidir.

10- Ürün ihtisas Borsası ve lisanslı depoculuk sistemi devreye girinceye kadar, üreticilerin ürün satışı yapmadan önce girdi maliyetlerini karşılamak için düşük faizli krediye ulaşabilmesi sağlanmalıdır.

11- Fındık piyasaları ve ihraç fiyatlarında istikrar sağlanabilmesi için fındık ticaret ve pazarlama alt yapısının güçlendirilmesi gerekmektedir. Gelişen ve değişen iç ve dış dinamikler karşısında, “üretim-pazarlama-tüketim” şeklinde özetlenebilecek tedarik zincirinin, pazarlama aşamasının bütünleyici halkalarını oluşturan ürün borsaları ve lisanslı depoculuk sisteminin ve buna yönelik gerekli alt yapının oluşturulması bir ihtiyaç haline gelmiştir.

Bu ihtiyaçtan hareketle, ürün borsaları ve lisanslı depoculuk gibi çağdaş tarım ürünleri ticaret ve pazarlama alt yapılarının kurulması yönünde çalışmalar başlatılmış ve ülkemizde ürün ihtisas borsaları ve lisanslı depoların kurulmasına imkan sağlayan mevzuat alt yapısı tamamlanmıştır.

Bakanlığımız koordinasyonunda yürütülen çalışmalar sonucu; 5174 sayılı “Odalar ve Borsalar Kanunu” nun 53. Maddesiyle ürün ihtisas borsalarının kurulmasına olanak sağlanmış, “Ürün İhtisas Borsalarının Kuruluş, İşleyiş ve Denetim Usul ve Esasları Hakkında Genel Yönetmelik” ise 9.3.2005 tarih ve 25750 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Yine, çağdaş ve gelişmiş ürün ticaret sisteminin önemli alt yapısını oluşturan lisanslı depoculuk sistemini ülkemizde hayata geçirmek amacıyla da 5300 sayılı “Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu” yürürlüğe konulmuş, 2 Ağustos 2006 tarihinde de “Fındık Lisanslı Depo Yönetmeliği” Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Hukuki alt yapısı tamamlanan bu sistemin işlerliğe kavuşmasıyla, fındık fiyatının daha sağlıklı oluşması ve ülkemiz borsa fiyatlarının dünyada referans alınması, üreticinin ve tüccarın fiyat risklerinden kendini koruması ve ileriye yönelik sağlıklı karar almaları da mümkün olacaktır.

Öte yandan, lisanslı depoculuk yatırımlarının vergi düzenlemeleri ile teşvik edilmesi amacıyla Bakanlığımız öncülüğünde Maliye Bakanlığı nezdinde yürütülen çalışmalar sonuçlandırılmış ve söz konusu düzenlemeler 5904 sayılı “Gelir Vergisi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” kapsamında 03 Temmuz 2009 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yasalaşmıştır. Bu düzenlemeyle;

1- Lisanslı depo’ya teslim edilen ürün için üreticiye verilen ürün senetlerinin el değiştirmesinden doğan kazançlar 31 Aralık 2014 tarihine kadar gelir ve kurumlar vergisi’nden istisna tutulmuş olup, bu kazançlar için gelir vergisi mükelleflerince yıllık beyanname verilmeyecektir.

2- Bunun yanında, bakanlığımızdan izin alan ticaret borsası ve ürün ihtisas borsaları aracılığı ile ürünlerin lisanslı depolara ilk tesliminde ve borsadaki alım satımında KDV istisnası getirilmektedir. Böylece, lisanslı depoya konulan ürünler için düzenlenen ilk ürün senetleri ile ürün senetlerinin borsadaki alım-satımında KDV uygulanmaması, ürünlerin

depodan çekildiği anda KDV uygulanması esası getirilmekte, KDV'den doğacak sorumluluk lisanslı depo işletmesine verilmektedir.

3- Lisanslı depoculuk işletmesi ile mudi arasında yapılan sözleşmeler ve ürün senetleri damga vergisinden istisna tutulmaktadır.

Söz konusu Kanun ile getirilen vergi avantajlarının lisanslı depoculuk yatırımlarına ivme kazandırması beklenmektedir. Bu yolla artık üreticilerimiz, arz-talep dengesine dikkat edebilecek, ürünün değer kazanmasını bekleyebilecek, paraya ihtiyaç duyduğunda ürünlerini değil, ürün senetlerini satabilecek ve bunlardan doğan kazançlara vergi ödemeyecektir.